

5. Захаров Б. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956 – 1987 рр.) / Б. Захаров. – Х. : Фоліо, 2003. – 154 с.
6. Миколаївщина: літопис історичних подій / за ред. М. М. Шитюка. Херсон : ОЛДІ-плюс, 2002. – 709 с.

Савіч К. С.

(наук. кер. – асист. Федоров І. О.)

*студентка III курсу факультету філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка*

ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ В УКРАЇНІ 60-80-Х РР. ХХ СТ.

Правозахисний рух в Україні 60-80 рр. ХХ ст. розглядається як самоврядний правовий інститут, який почав існувати з метою захисту прав і умов в тоталітарній системі, захист прав і свобод людини.

Наукові дослідження проблем правозахисного руху в Україні 60-80 рр. ХХ ст. за радянських часів не досліджувалось, окремі питання розглядалися лише за межами України. Серед пострадянських досліджень з відповідними тематиками слід виокремити праці Б. Захарова, Г. Касьянова В. Овсієнка, О. Зінкевича [1; 2]. Наприкінці 60-70-х років правозахисний рух України вже стає частиною загально радянського руху. Членами цього союзу у 1969 р. стали Л. Плющ та Г. Алтуньян, які боролись за права людини в СРСР. Головною “зброєю” цієї боротьби стало підписання заяв, листів, проведення різних кампаній і саме з ними звернення до різних вітчизняних та міжнародних органів. На східній Україні у 70-х роках почав поширюватись правозахисний рух за економічні та соціальні права людини, створення вільних профспілок. 26 лютого 1976 р. створено першу незалежну профспілку, яка називалася “Асоціація вільної профспілки трудящих у Радянському Союзі” і ставила за мету захист прав трудящих, права на працю. Але вже навесні 1978 р. профспілка перестала існувати, а її активістів було заарештовано. Того ж року у Москві було створена всесоюзна організація для захисту соціальних та економічних прав – “Вільне між професійне об’єднання трудящих”, яка мала свої автономні структури у різних куточках країни, у тому числі й України, організація проіснувала до середини 1980 р.

Ще одна сторінка історії правозахисного руху в Україна пов’язана з загальносвітовими процесами, наприклад, у 1946 р. Рада ООН створила Комісію з прав людини, й саме до якої входили соціальні та економічні права. 10 грудня 1948 р. на сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята Загальна декларація прав людини та 30 статей в яку вміщувались основні права і свободи людини, дотримання яких повинна забезпечити держава. Декларація була затверджена представниками європейських країн, а також Канади і США, і в Прикінцевому акті Наради безпеки і співробітництва в Європі, підписаному ними 1 серпня 1975 р. в столиці Фінляндії Гельсінкі. Для того щоб втілити Гельсінські угоди в життя Радянський Союз почав створювати групи. 12 травня 1976 р. в Москві було створено Московську громадську групу на чолі з Ю. Орловим. 9 листопада 1976 р. під Києвом була створена українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод, група керувалась виключно гуманітарно-правовими мотивами. З утворенням цієї групи правозахисний рух України набув можливість не лише заявити про права в СРСР, а й організуватись і привернути увагу світової громадськості до порушення прав людини і громадянина. Групу очолив М. Руденко та 36 членів, серед яких були і дисиденти Л. Лук’яненко, П. Григоренко, В. Стус, В. Чорновіл та ін.. Ю. Литвин у своїй праці “Правозахисний рух на Україні, його засади та перспективи” зазначав таке: “...сучасний правозахисний рух – це боротьба за такий спосіб життя, яке мирно розвивається за власними законами, прагнучи все більшої демократії і свободи, де людина була б творцем своєї долі, а не придатком державно-партійної машинерії” [3, с.376].

Першим документом стала Декларація Української громадської групи. Це поширювалось на весь український народ і особлива увага приділялась саме виконанню і реалізації

Гельсінських угод. Група намагалась і хотіла щоб на всіх міжнародних зібраннях, де обговорювались підсумки виконання Гельсінських угод, Україна була представлена окремо. Ще одними не менш важливими правозахисної групи були документи “ Рух за права людини на тлі національних змагань українського народу”, та “Наші завдання”.

Група викликала невдоволення у влади, політичні переслідування почали перетворюватись на арешти. Вже до 1982 р. усі члени групи були заарештовані за сфальсифікованими звинуваченнями або ст. 62 КК УРСР й почали відбувати покарання у в'язницях. Але навіть будучи у засланні українські правозахисники вирішили Гельсінську групу не розпускати [4, с. 51].

Ще 1980 р. члени групи вимагали виходу України з складу СРСР, у одній із заяв говорилося:” Ми розуміємо що значить жити під колоніальним гнітом, і тому заявляємо, що народів, який живе в нашій країні , будуть забезпечені найширші політичні, економічні і соціальні права, будуть безумовно гарантовані всі права національних меншин та різноманітних релігійних асоціацій.

У 1985 р. розпочався процес лібералізації влади в СРСР, який дав поштовх до пробудження мас правозахисного характеру населення України. 30 грудня 1987 р. було оголошено про відновлення Української Гельсінської групи. Головою групи став Л. Лук'яненко. Рух починає перед собою ставити політичну мету, яка до сих пір не була у групі. 7 липня 1988 р. група перетворюється на спілку, а пізніше на Українську республіканську партію [5, с. 7]. Серед головних засад партії визначається цінність життя та свободи людини, нації, гарантування державний, демократичний, суспільний лад. Свободу людини повинно забезпечити дотримання норм та правил, свободу нації — потужність її потенціалу та системи міжнародних угод.

Зробивши висновок, потрібно вказати, що правозахисний рух в Україні 60-80 –х роках ХХ ст. був невід'ємною частиною загальнолюдського поступу в дусі свободи та значною реакцією на порушення конституційних прав і свобод громадянина у різних сферах життя, утиски культурного та духовного життя українців. У позиції діячів правозахисного руху слід звернути увагу на важливі риси демократичного суспільства – правова захищеність особи, автономність. Діячі руху відстоювали особистість як унікальне, неповторне явище, права на життя та гідне існування у суспільстві, на свободу будь якої діяльності. Відчуття незалежності до українського народу діячі знайшли своє втілення у відстоюванні прав українців на власний незалежний, державний розвиток.

Література:

1. Захаров Б. Нарис історії десидентського руху в Україні(1956-1987) [Текст] / Б. Захаров. – Х. : Фоліо, 2003. – 144 с.
2. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років [Текст] / Г. Касьянов. – К. : Либідь, 1995. – 224 с.
3. Українська Гельсінська група 1978-1982 : Документи і матеріали [Текст] / О. Зінкевич (ред.). – Торонто-Балтимор : Смолоскип ім. В. Симоненка, 1983. – 998 с.
4. Українська Гельсінська група. До 30-річчя створення: історія, документи [Текст] / упоряд. О. Зінкевич, В. Овсієнко. – К. : Смолоскип, 2006. – 128 с.
5. Українська Гельсінська Спілка (1988-1990) у світлинах і документах [Текст] / упоряд. О. Ткачук. – К. : Смолоскип, 2009. – 224 с.

Царук Н. В.

(наук. кер. – асист. Федоров. І.О.)

*студентка III курсу факультету філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка*